

## Kultura tajnosti u Hrvata

GONG u suradnji s hakerima aktivistima i udrugom Aktivacija radi na razvoju internetske platforme Pitaj.to koja bi omogućila građanima da vrlo jednostavno tijelima javne vlasti postavljaju pitanja, zahtjeve za informacijama, po uzoru na AsktheEU platformu. Software koji će se koristiti -Alavatei je besplatan i treba ga samo prilagoditi hrvatskoj verziji. U GONG-u se nadaju da će do kraja godine imati popis svih tijela javne vlasti s mail adresama njihovih službenika za informiranje, jer samo to nedostaje da se ubaci u softver kako bi stranica mogla funkcionirati. Pitaj.to bi mogao biti pomoćni alat i Povjerenici za informiranje, koja bi putem njega mogla pratiti sve upite građana. O samoj platformi, ali isto tako o pravu na pristup informacijama, koje je jedno i od tri temeljna prava osigurana Aarhuškom konvencijom, o (ne)dostupnosti podataka državnih tijela te o problemu netransparentnosti koje negativno utječe na cijelo društvo razgovarali smo s Natalijom Mirković, pravnom savjetnicom GONG-a čiji je predmet istraživanja upravo provedba Zakona o pravu na pristup informacijama (ZPPI).

- Kao uzor za pokretanje aplikacije Pitaj.to služili ste se iskustvima britanske organizacije civilnog društva My Socitey. Kako funkcionira pristup informacijama u Velikoj Britaniji u odnosu na Hrvatsku?

- Velika Britanija je predvodnica u otvaranju javnih podataka građanima. Data.gov.uk osmišljeno je kao jedinstveno online mjesto na kojemu građani mogu naći sve Vladine javne podatke i koje osigurava i vizualizaciju setova podataka ključnih za transparentnost, poput strukturne organizacije svakog pojedinog resora (<http://reference.data.gov.uk/gov-structure/organogram/?dept=dft&post=1>). Osim toga, služi i kao galerija izvrsnih aplikacija koje su građani sami napravili koristeći javne podatke (<http://www.data.gov.uk/apps>). Konačno, sadrži i prateće informacije o programu transparentnosti Vlade Ujedinjenog kraljevstva i građanima pruža mogućnost za komentiranje i dijeljenje informacija o Vladinim podacima i načinima njihovog korištenja. Na taj način je omogućeno da se jeftino i lako otvaraju i pružaju podaci tako da ih i drugi mogu koristiti na nove inovativne načine da bi gradili posao i stvarali dodanu društvenu vrijednost.

- Poznato je GONG već godinama provodi istraživanja o pristupu informacijama. Šaljete upite raznim tijelima državne i lokalne vlasti te provjeravate na koji način i u kojem roku se na njih odgovara. Je li došlo do pomaka nabolje od prvih istraživanja do danas?

- U odnosu na 2006. Godinu, kada je GONG po prvi put počeo provoditi ZPPI istraživanje, vidljivi su značajni pomaci, no treba napomenuti kako je to rezultat zakonskih izmjena, koje su se, iako kvalitetne, često donosile u ovako kratkom periodu. Tijela javne vlasti sada znaju što je pravo na pristup informacijama i primjenjuju ZPPI. Posljednjim zakonskim izmjenama uvedena je obveza proaktivne objave, no proaktivna objava informacija je često zanemaren aspekt prava na pristup informacijama. Proaktivna objava znači da tijela javne vlasti imaju obavezu objavljivati na internetskim stranicama u lako pretraživom formatu potpune i točne informacije u pogledu financiranja i proračuna, dodijeljenim potporama ili donacijama, o postupcima javne nabave, o

raspisanim natječajima i natječajnoj dokumentaciji, o bazama podataka kojima ta tijela raspolažu. Također tijela su dužna objaviti sve zakone i odluke koje donose, nacрте zakona, ali i godišnje planove, izvještaje o radu, zapisnike i zaključke sa sjednica tijela i službene dokumente usvojene na tim sjednicama. Postoji osvještenost institucija o potrebi davanja odgovora, no često uz procesne nedostatke (pružanje odgovora izvan roka ili bez prosljeđivanja upita nadležnoj instituciji), sadržajnu nekoherentnost ili nezakonitost odgovora prilikom odbijanja. I dalje postoji otpor ka pružanju sadržajno osjetljivih informacija, poglavito financijske naravi ili, primjerice, ugovora tijela javnih vlasti s privatnim tvrtkama o pružanju određenih usluga građanima.

- Koliko su tijela vlasti napredovala u svojoj otvorenosti prema građanima (ako jesu) te koja su više shvatila važnost pristupa informacijama, a koja još uvijek zakazuju po tom pitanju?

- Tijela javne vlasti na državnoj razini poboljšala su se kada je riječ o objavi informacija i izvještavanju o provedbi ZPPI-ja, dok lokalna razina još muku muči s nekim osnovnim odredbama Zakona. Primjerice, neke manje općine i pravne osobe nemaju čak ni svoju internetsku stranicu. Iz Izvješća o provedbi ZPPI za 2013. g. Povjerenice za informiranje proizlazi da se najveći postotak žalbi, posebice na lokalnoj razini, odnosi na žalbe zbog šutnje što govori o tome da tijela javne vlasti još uvijek nisu prepoznala značaj ZPPI-ja. Tijela javne vlasti ne poznaju institut poslovne tajne pa se često pogrešno pozivaju na tu iznimku prilikom uskrate informacija, primjerice pri cjelovitim ugovorima što potvrđuje i Izvješće Povjerenice s obzirom na to da se kao razlog odbijanja najčešće javlja poslovna tajna. Također, većina tijela javne vlasti, premda postoji zakonska obaveza, samo formalno provodi test razmjernosti i javnog interesa bez prave procjene i analize treba li u konkretnoj situaciji omogućiti informaciju usprkos postojanju iznimke.

- Najzad smo dobili povjerenicu za informiranje, ali je li samo osnivanje ureda dovoljno kako bi pravo na pristup informacijama bilo zaštićeno?

- GONG je od početka osnivanja ureda Povjerenice upozoravao da će bez adekvatnih financijskih sredstava za rad ureda biti onemogućena provedba Zakona. Prema GONG-ovoj projekciji, do koje smo došli temeljem analiziranja sličnih Ureda Povjerenika u susjednim zemljama Sloveniji i Srbiji te hrvatske Agencije za zaštitu osobnih podataka i ostalih pravobranitelja, Ured Povjerenika trebao bi ukupno 15 osoba uz godišnji proračun od oko 6,5 milijuna kuna. Prijedlog je da se Ured Povjerenika financira primjerice iz imovine oduzete u korupcijskim suđenjima. Sama Povjerenica za informiranje u Izvješću o provedbi ZPPI-a za 2013.g., upozorava da je «upitna Zakonom propisana neovisnost Povjerenika s obzirom na ograničena financijska sredstva koja onemogućuju rad, jer su postojeći kapaciteti ovog neovisnog tijela daleko ispod zadovoljavajućih i potrebnih za osiguravanje provedbe Zakona, praćenja provedbe Zakona i promociju prava na pristup informacija.» Naime, u uredu Povjerenice se 4 zaposlene osobe bave gotovo u cijelosti postupanjem po žalbama i odgovaranjem na upite te provedbom edukacija. Osim dosadašnjih poslova, Zakon predviđa i nove funkcije Povjerenika za informiranje -poslovi inspekcijskog nadzora kao i ovlast neposrednog kažnjavanja tijela javne vlasti za počinjene prekršaje. Da bi ih ured Povjerenika mogao početi provoditi potrebno je zaposliti još nekoliko službenika. Također, da bi se imalo kvalitetan nadzor i moglo pokazati zube, odnosno izricati sankcije, treba imati kvalitetne ljude koji će provoditi nadzor na terenu, a da bi oni to mogli potrebna je njihova sistematizacija i edukacija.

- Kultura tajnosti u Hrvatskoj i dalje je žilava. Primjer toga je i još uvijek neizmijenjeni Zakon o tajnosti podataka zbog čega Zakon o pravu na pristup informacijama ni ubuduće neće moći biti u potpunosti provođen u praksi.

- GONG-ovo istraživanje pokazalo je da u sustavu ne postoji nikakva kontrola nad postupcima klasificiranja, pa je moguće, dapače vrlo je vjerojatno da postoji određen broj podataka, informacija, dokumenata klasificiranih suprotno odredbama Zakona o tajnosti podataka koji točno specificira razloge zbog kojih je neke podatke moguće klasificirati. S obzirom da je tajnost izuzetak od načela javnosti jer se time šteti interes države i riječ je o klasificiranim podacima, stupnjevi tajnosti i klasificiranost sama moraju biti periodično provjeravani pa je moguća i deklasifikacija sukladno odredbama važećeg Zakona o tajnosti podataka. Odluku o deklasificiranju može donijeti samo tijelo koje je dokument i klasificiralo. Stoga je potrebno spriječiti manipulacije klasificiranim

podacima i osigurati mehanizam kontrole nad postupcima klasificiranja. Jedan od mehanizama je i test razmjernosti i javnog interesa kojeg Povjerenica za informiranje provodi u onim situacijama kada postoji zakonom propisana iznimka tajnosti za određenu informaciju, ali i s druge strane potreba za pružanjem te informacije od strane javnosti. Drugi mehanizam zaštite jesu kontrole nad postupcima klasificiranja te pojačavanje edukacije o postupcima klasificiranja, uspostavljanje sustavnog nadzora po slučajnim uzorcima javnih tijela ili u onima za koje postoje indicije da im Pravilnici o postupcima klasificiranja nisu sukladni zakonima.

- Na panel diskusiji "Više od otvorenosti" koju je GONG organizirao u Zagrebu uoči Međunarodnog dana otvorenih podataka (22. veljače ove godine), iznesen je podatak da Središnji državni portal ima tek 68 baze podataka, a nedavno pušten francuski portal oko 9.000. Zašto je državna uprava u Hrvatskoj i dalje nesklona objavljivati podatke te koje su glavne prepreke na koje građani nailaze prilikom traženja podataka čak i kad su ona objavljena na web-u?

- Ideja otvorenosti podataka predstavlja koncept prema kojemu javni podaci, odnosno informacije kojima raspolažu tijela javne vlasti, trebaju biti dostupni za korištenje i ponovnu uporabu svim građanima. Objava podataka služi kao alat za sprječavanje korupcije jer time rad tijela javne vlasti postaje transparentniji, a istovremeno potiče političku participaciju građana. Također, objava podataka utječe na povećanje učinkovitosti rada javne uprave kroz razmjenu podataka unutar i između tijela javne uprave. Otvorenost vlasti i javnih podataka kao jačanja transparentnosti put su prema dobroj vladavini, a slobodan pristup podacima u novoj digitalnoj eri lakše je i jeftinije omogućiti više nego ikada prije kroz različite online platforme i aplikacije koje građanima pružaju mogućnost za komentiranje i dijeljenje informacija o podacima tijela javnih vlasti i načinima njihovog korištenja. Naime, valjalo bi evoluirati i dalje od dokumenta na papiru s pečatom i potpisom do dokumenta u pdf formatu s pečatom i potpisom, a potom i do dokumenata u lako pretraživom formatu - dakle, u otvorenom formatu koji omogućuje daljnju obradu. Državna uprava je i dalje nesklona objavljivati podatke jer se pod izlikom zaštite osobnih podataka ili zapravo najčešće spominjane i zlouporabljene 'poslovne tajne', nastoji sakriti sve i svašta. No, kad je nešto uskraćeno u našem interesu, imamo pravo znati i razloge uskraćivanja. Otvorenost vlasti je pretpostavka odgovornosti jer da bi građani mogli aktivno sudjelovati u donošenju odluka, pratiti pružanje javnih usluga i boriti se protiv korupcije mora se osigurati dostupnost informacija.

**Post date:** 25/05/2014 - 21:53



**Content type:** [News](#)

**Kategorija:** [Pristup informacijama](#)

---

## Najbolja europska sudska praksa

- [Važna presuda Suda EU koja se odnosi na prava udruga u domeni zaštite voda](#)
- [Visoki upravni sud ukinuo je Plan gospodarenja otpadom Velike Gorice jer za njega nije provedena strateška procjena utjecaja na okoliš](#)